

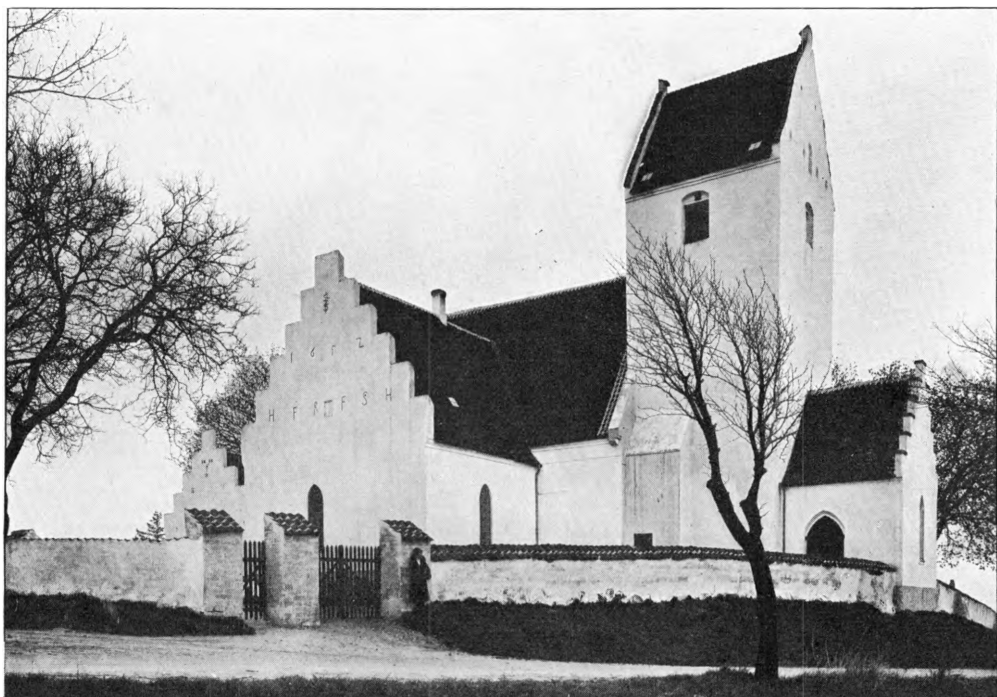

Fig. 1. Kallehave. Ydre, set fra Nordvest.

V. H. 1931

KALLEHAVE KIRKE

BAARSE HERRED

Kallehave nævnes i Valdemars Jordebog som Scanynghavn og endnu i Roskilde-bispens Jordebog o. 1370 baade som Skaningæhafn og Kaluehawæ. »Skaaningernes Havn« har sikkert paa Kirkens Opførelsestid i nogen Grad haft Karakter af en Købstad, og Stedet var Sæde for et Hellig Eriks Gilde. Kirken var 1721—74 henlagt under Rytterdistriktet og kom ved dettes Bortsalg til Petersgaard. Gaardens Ejer besad $\frac{1}{2}$ af Kirken, Sognets Selvejrbønder Resten. 1. Jan. 1913 overgik Kirken til Selveje¹.

Et Par Hundrede Skridt nordøst for Kirken fandtes en nu bortdrænet Helligkilde, »Kirkekilde«, ved hvilken der saa sent som 1876 stod en Pengeblok².

Kirken ligger sydøstligt i det vidtstrakte, skovrige Sogn tæt ved Ulvsunds Kyst og noget øst for Landsbyen, »paa vild Mark paa en Banke nær ved Stranden, hvor intet Hus er ved« (Kaldsbogen, 1738). Til Byggetomt har man valgt en mindre Forhøjning paa Bakkefaldet ned mod Ulvsund med vid Udsigt over Farvandet. Kirkegaarden, hvis Jordsmon fra Bygningen har svagt Fald til alle Sider, ogsaa mod Nord, hegnes i Syd, Vest og Nord af en sent-middelalderlig Mur af Munkesten og Kridtkvadere, nu delvis cementpudset. Mod Vest staar Muren paa Kirkebakkens øvre Kant ganske tæt ved Taarnet.

Bygningen har Kor og Skib fra senromansk Tid, Taarn fra gotisk Tid, en

Korsarm paa Skibets Nordside fra 1652, og to moderne Udbygninger: paa Korets Nordside et Sakristi og paa Taarnets Vestsiden et Vaabenhus, der er bygget ud i Kirkegaardsmuren.

Den senromanske Murstenskirke, fra o. 1225—50, er anselig og velbevaret. Munkestenene ($27,5\text{—}28 \times 12\text{—}13 \times 8\text{—}9$ cm) er murede i Munkeskifte (fem Skifters Højde: 55 cm), delvis med overtallige Løbere, 3—4 i Rad; Fugerne er svagt ryggede eller glattede. Murene har Sokkel med afrundet Profil, paa Koret o. 120 cm høj over Syldstenene. Koret har haft ialt syv romanske Vinduer, tre mod Øst og to i hver af Flankemurene. De tre Østvinduer, der nu fremtræder enten som ydre eller indre Blændinger, danner tilsammen en sen-

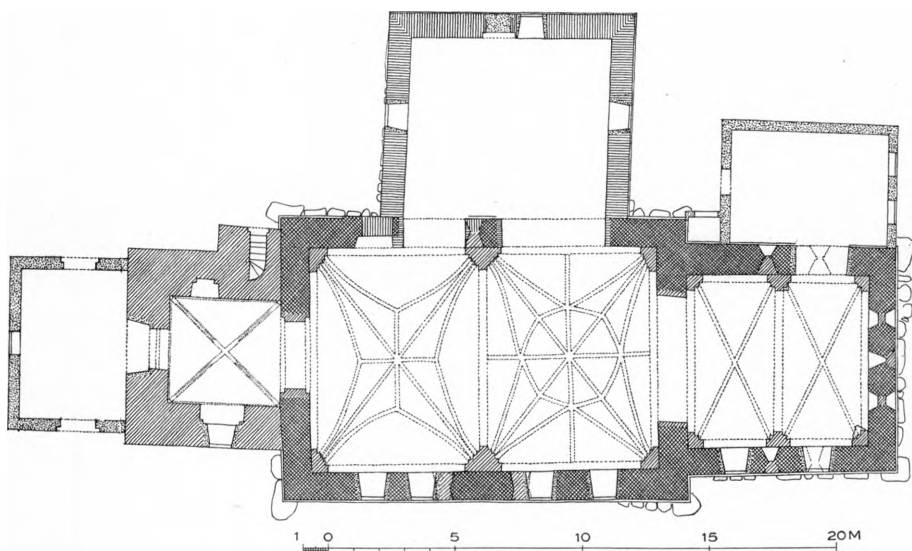

Fig. 2. Kallehave. Plan. 1:300. Maalt af Th. Havning 1915 (A. Nystrom 1929).

romansk Vinduesgruppe, omend Midtvinduet kun adskiller sig fra de andre ved at være et Skifte højere og have et Prydstik af krumbrændte Sten (Fig. 4). Af Flankemurenes Vinduer, der alle har Prydstik, er de nordre, bag Sakristiets Tag, de bedst bevarede; her ses den murede Lysningskant, der i det nordøstre har Bue af Kridtsten, og Rester af Mørtelpuds paa Smigen. Paa Korets Nordmur (Fig. 3) er ogsaa bevaret den romanske Gesims, en kun 2,5 cm udkragende Buefrise af krumme Sten paa Binderkonsoller med Kvartrundstav; Buefelterne har staaet mørtelpudsede. Den østre Taggavl, der endnu i 1870'erne viste sine talrige Bomhuller, er glat forneden, men den øverste Spids krager ud med et afrundet Binderskifte og har derover et Savskifte og et zigzagmuret Felt. Gavlens indrammende Kantprofil er forsvundet. Skibet, hvis Murhøjde er o. 6,00 m, har sikkert i hver Langside haft tre Vinduer, der ikke har siddet lige overfor hinanden; to af de søndre spores over Hvælvene,

det ene senere udvidet i Lysningen; af Nordvinduerne har de senere gennembrudte Arkader kun levnet et enkelt. Den tilmurede Norddør, hvis rundbuede Inderparti ses som Vægniche, har siddet i et paa Overkanten skraafaset Portalfremspring, medens den nu helt udviskede Syddør synes at have manglet Portalramme. Nordmurens udækkede Vestparti har bevaret en meget svagt, kun et Par cm udkragende Bloktandgesims, og en lignende endnu svagere findes under den vestre Taggavl, hvis øverste Del er zigzagmuret som Korgavlen, men uden dennes Udkrugning. Gavlen har helt op i Toppen bevaret sin Tagkontur, der er rulskiftemuret med indadvendt afrundet Profil og indfatter Feltet som en Ramme. Skibets Vægge, hvis Fuger er pænt glattede og svagt ryggede, har været hvidkalkede en enkelt Gang, inden den unggotiske Kalkmalerimørtel er blevet paaført (se Kalkmalerier).

Sengotiske Ændringer og Titføjelser, af Munkesten i Munkeskifte. Henimod

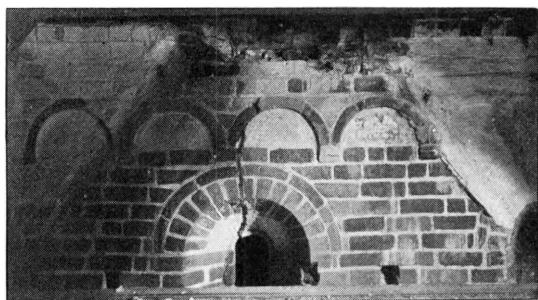

Fig. 3. Kallehave. Korets Nordvindue og Gesims.

Ribberne Halvstensbredde (ingen Overribber). Samtidig med Korets Hvælvslagning er Korbuen udvidet og gjort spids, og til samme Byggeperiode hører vistnok ogsaa Korgavlens Forhøjelse med elleve Kamtakker, af hvilke de øverste har tre Smaablændinger med Trappestik. Skibet, hvis Østgavl har Kamme med en enkelt Toptinde, har sengotisk eller lidt yngre, ret svært Tagværk af Krydsbaandstype.

Taarnet er rejst i to forskellige Byggeperioder; dets nedre Del er af gulladne, lange og brede Munkesten, dets øvre af almindelige røde, som det ses i Mellemstokværkets Vægge. Den spidse Taarnbue, hvis Vederlagsskifte er afrundet udkragende, har Fals paa begge Kanter; af Taarnrummets Spareblændinger er den nordre fladbuet, de to andre spidsbuede. Taarnhvælvet hviler paa Hjørnekonsoller, af hvilke de to østre er ganske rigt profilerede, de to vestre formede som skægløse Menneskehoveder, det ene kvindeligt; Kappernes Vægkanter markeres af smaa Rundstave, Halvstensribberne er skraakantprofilerede undtagen ved de øvre og nedre Ender (ingen Overribber). Trappehusets Vindeltrappe har skarpkantet Spindel. I hver af det høje Mellemstok-

1500 er Kirken blevet *overhvalvet*. Koret fik to smalle Hvælvfag med Halvstensribber (brede, uregelmæssigt murede Overribber og Forstærkningsklodser ind mod Væggene), Skibet to Stjernehvælv, af hvilke det østre endda har en helt gennemført Ottedeling og et Sæt Tværribber som Edderkopspind. Vægperlerne har karnisprofilerede Kragbaand, to Skifter høje,

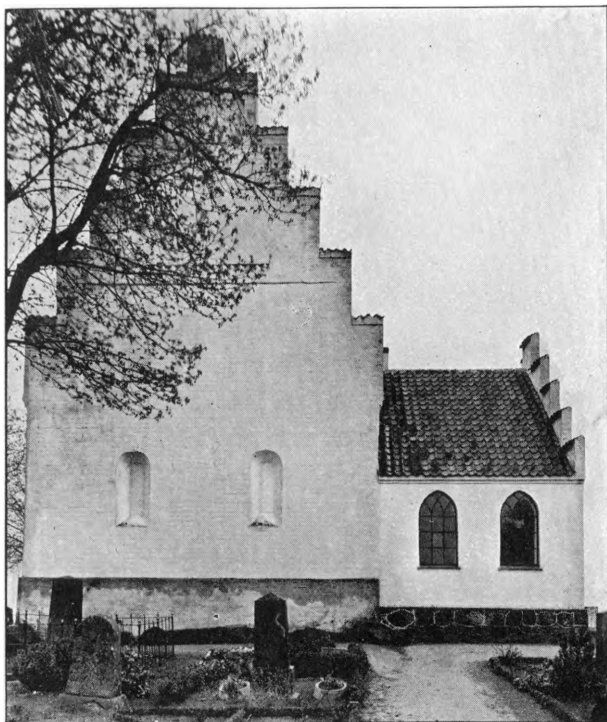
værks Vægge findes to fladbuede Spareblændinger; umiddelbart over det nedre og ældre Murværk har der ligget et Bjælkelag, vistnok en midlertidig Af-dækning. Klokkestokværket har fladbuede, tvillingdelte Glamhuller, hvorunder der findes Bombjælkehuller. Taarngavlne er glatte; Kammene krones af en Toptak; Tagværket svarer til Skibets. Over Taarnhvælvet ligger en svær, middelalderlig Bjælke, maaske af en Klokkestabel; den er o. 425 cm lang, men ikke fuldstændig bevaret, idet eet af de tre gennemløbende Taphuller er brudt; paa de to andre Sider er der Indsnit til forsvundne Skraabaand.

Et *Vaabenhus* ved Skibets Sydside er forsvundet, ligesom et ældre Sakristi ved Korets Nordside, hvoraf Taglinier ses (Fig. 3).

Yngre Tilbygninger. Den nordre Korsarm, kaldet »Soldaterkirken«, hvis Murværk er helt pudsdækket, har næsten ikke bevaret oprindelige Enkeltheder. En Norddør er tilmuret. Gesimsen har Kvartrundstav. Paa den glatte, ellevetakkede Gavl læses i Jernankre: 1652, kongekronet F 3 og HFR FSH, henvisende til Lensmanden paa Vordingborg, Hr. Frederik Reedtz, og Fru Sofie Høg. Rummet, hvis Bjælkeloft nu er gipset, har mod Skibet to meget uregelmæssigt formede Arkader.

Sakristiet, af smaa gule Sten, med Jernanker-Aarstallet 1881 paa Gavlen, er helt ombygget 1863, samtidig med, at Taarnet fik Vestdør, foran hvilken der tilføjedes et *Vaabenhus*, som paa Grund af Kirkebakkens Form har Indgange i Nord og Syd.

Kirken staar nu hvidkalket og for en stor Del (hele Soklen, Sydsiden, Vestpartiet og nordre Korsarm) tykt overpudset. Taget er teglhængt. Paa Taarnets nordre Tagskraaning og paa Gavlkammene ligger Munketegl. De aabne Vinduer er afpassede efter spidsbuede Støbejernsstel. Det Indre er glatpudset med moderne malede Dekorationer.

V. H. 1931

Fig. 4. Kallehave. Korets Østgavl.

KALKMALERIER

Før Hvælvenes Indbygning prydedes Væggene med tidliggotiske Kalkmalerier, fra 1300'erne, nu kun synlige paa Overvæggene. Den tynde, ret grove, hvidkalkede Maleripuds er opad afgrænset efter en bestemt Linje, der viser, at det forsvundne Bjælkeloft havde bræddeklædt Underside. Triumfvæggens nordre Del er den bedst bevarede. Fem slanke Figurer med Glorier (Ansigternes Enkeltheder forsvundne) staar i Arkader med Trekløverbuer, hvilende

V. H. 1928

Fig. 5. Kallehave. Enkeltheder af Altertavle.

paa Søjler med simple Bjælkekapitæler og Skafter, som af en Bølgelinje deles i en sort og rød Side. Buerne krones af en hjerteformet Ramme med Bladfyld, delvis gotisk naturalistisk, og over Søjlerne staar der Smaaspir. Ogsaa paa Triumfvæggens søndre Del spores fem Figurer, og een tilsvarende findes østligst paa Nordvæggen, som dog ellers har haft en anden Inddeling, øverst under Loftet en gul Bortstreg og derunder stærkt ødelagte Rester af Figurscener. Farverne er gult, brunrødt, dekomponeret Mønje (nu sort) og grønt³.

INVENTAR

Alterbord af Munkesten, muret opad Korets Østvæg; den murede Plade har rundet Underkant.

Altertavle (Fig. 5), af seksdelt Højrenaissance-Type, et velbevaret Arbejde af »Baarse Herreds Snedker«. I Postamentfremspringenes Smaanicher er skaaret Syndefaldet og Kristus med Sejrsfanen; udenfor Storsøjlerne findes paa hver Side tre smaa Felter med Relieffigurer, mod Nord fra oven: knælende vinget Engel med Kalk, knælende Kristus med Korsglorie, staaende vinget Engel, nu uden Attribut, mod Syd Paulus, Peter og en Apostel uden Attribut. I Storvingerne, som ender i et stort »skællet« Fuglehoved og i en Klo med paabundet Profilmaske, ses mod Nord en Pelikan med to Unger, mod Syd en nøgen vinget Kvinde staaende i Skyer med Pokal i den ene, Slange i den anden Haand. I nedre Midtfelt er paasat et lille Renaissancekrucifiks. Topstykkets to Felter er glatte. Bortset fra de naive Figurer minder Vingernes Snitværk om Mern-, de sammenkrøbne Mandslinge ved Postamentet om Allerslev-Tavlen. Paa

Storsøjlnes Postamenter skimtes under Overmalingen: »Renovered 1743«. Nyere Egetræsmaling, sorte Felter med Guldfraktur, hvorunder der ses ældre, sikkert de bibelske Sprog, der var sat af Præsten Busch. (1755-Indberetn.).

Altersølv. Kalk, af kbh. Prøvesølv 174[1], 25 cm høj, med sekstunget Fod, sekskantet Skaft, rund, stavriflet, tværdelt Knop og høj udladende Kumme hvilende i et lille Hylster af kransstillede Bægerblade. Paa Kummen er graveret F 5's kronede Spejlmonogram, paa Foden: »Anno. Kallehauge Kirke. 1747«; udslidt Mestermærke. *Disk af Sølv*, med graveret C 6's kronede Spejlmonogram, Indvielseskors, og to ens Mestermærker for Nicolai Junge 1733 (Olrik 382). *Oblatæske* af kbh. Prøvesølv 1716, rund, 9,7—10 cm i Tvm.; paa Laaget graveret: »Rasmus Rasmussen Ao 1716«; ifølge Præsteindberetningen 1772 var han Kirkeværge. Mestermærke: W R 1715. †*Sølvkande* skænket 1682 af Steen Schinkel, renoveret 1698. Nævnt 1772.

Alterstager, 51,5—52,5 cm høje, fra o. 1600, balusterprofilerede, og hvilende paa tre, støbte og ciselerede, liggende Løver.

†*Altertøj*, Messehagel af rødt Fløj med Sølvgalloner 1737. Nævnt 1772.

**Røgelsekar*, indsendt 1810 til Oldsagskommissionen; nu i Nationalmuseet.

Korbuekrucifiks, nu paa Sydvæggen i Skibets Vestfag. Den sengotiske Figur, o. 145 cm høj, hænger i Bue ud fra Korstræet; den har halvlukkede Øjne,

Tornekrone med Tværbaand, stærkt markeret nedre Brystkassekant (Ribbensknuder), ret stort, stramt Lændeklæde, bøjede Knæ, store uformelige Fødder. Korstræet, der har bevaret sine oprindelige Evangelistegn, ligner Snesere (S. 857) og er ligesom dette ældre end Figuren. Under Løven paa nedre Korsarm er der en Top af en gotisk Ornamentgavl, sikkert en Rest af et forsvundet Relieffelt. Træet er nu egetræsaadret.

Font af gullandsk Kalksten (Fig. 6), 87 cm i Tvm. med 16 halvrunde Blade paa Kummen, hulet Led ved Overkanten, Skaftning (i eet med Kummen), spidscyldrisk Skaft. Foden er delvis skjult i Gulvet.

Fad af sydtysk Arbejde, 54 cm i Tvm., med habsburgsk Rigsvaaben i udslidt Minuskelring; paa Kanten graveret Versalindskrift: »Dette Becken hafver Birgitte S. H. Jacob Andersen gifvit til Kallehave Kirche Funnt 1631« (sml. †Epitafium).

Fig. 6. Kallehave. Font.

V. H. 1928

**Vievandskar* af Granit, fundet ved Gravning i Kirken 1908, nu i Nationalmuseet. Den firkantede Kumme efterligner en skaansk Font af Munkarp-Type (sml. Vejlø, S. 766).

Prædikestol i Bruskbarok, fra o. 1650, af Type som Elmelunde, Mønbo Hrd., et Arbejde af en Efterligner af Jørgen Ringnis i Nykøbing F. I de store Muslingskalnicher staar Figurer af Evangelisterne, i de mindre Hjørnenicher deres Tegn. Stolen hviler paa en Mosesfigur. I det samtidige Opgangspanels to Felter er reliefskaarne Figurer, Paulus og Petrus. Den samtidige Himmel har udsavede

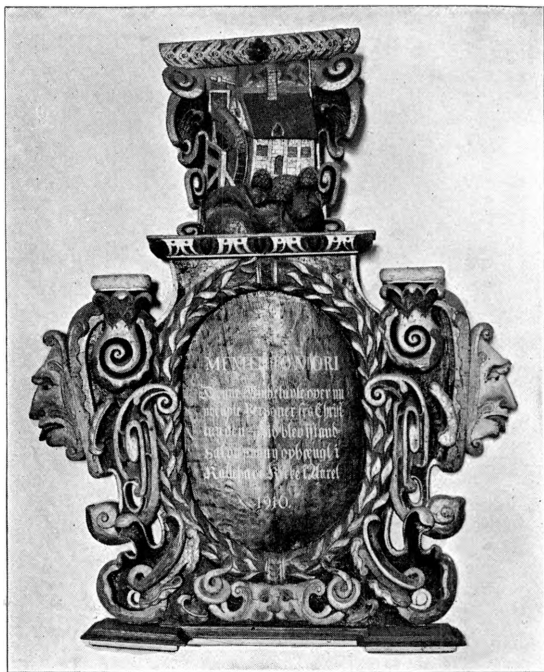

Fig. 7. Kallehave. Epitaf.

V. H. 1928

Ornamenter, hvoraf dog kun et af Topstykkerne er bevaret, og som Topfigur Kristus med Verdenskuglen. Egetræsmaling med broncerede Figurer. Paa Postamentets udbuede Indskriftfelter skimtes ældre Bogstaver under de nuværende.

Stolestaderne er fornyede og omformede 1908 efter Tegning af Bygmester Christensen, Stege. Forinden var det gamle Stoleværk, af Fyr, dog stærkt blandet og fornyet. En Del Endepaneller havde Bueslagfelter og i Frisefelterne Fladsnitornamentik, sikkert af samme Haand som Altertavlens Snitværk og fra samme Tid, o. 1600. Gavle og Døre var fra o. 1630—40; Gavlene, hvis Topstykker var

forsvundne, havde ioniske skællagte Bossepilastre, Dørene kvaderdelte Arkader af lignende Type som i Rislev (S. 646). Samtidig hermed var *Prædestolen*, et Stade i Nordrækken lige overfor Prædikestolen, med ophøjet paa-lagt, bruskbarok Intarsia i Gavlnicherne, paa Resterne af Topstykkerne, samt Dørflojen. Nogle af de gamle Pilastre er nu paasat de øverste af de ny Gavle, Panelværket flere Steder anvendt som Endepaneller og Prædestolen opstillet som Indgang til Prædikestolen. I Udbygningen staar enkle, ikke ombyggede Stader, med profilerede Fyldinger i Gavlene og simple Fyldingsdøre. Et Brudstykke viser, at denne Type har haft Topstykker i Bruskbarokstil.

I *Pulpituret*, under det i 1876 af Etatsraadinde Ida Marie Suhr skænkede *Orgel*, er brugt fire Fag af et ældre Panel, oprindelig med rundbuede Fladsnitarkader, mindende om Altertavlen. Orgelpulpituret slutter sig til et

Pulpitur i »Soldaterkirken« fra Begyndelsen af 1700'erne med vinkelbrudte Profillister om Felterne og Spor af malede Skriveskriftsbogstaver i Frisen.

†*Degnestol* af Fyr, med halvrundt afsluttede Gavlplanker, hvori Halvrosetter fra Slutningen af 1500'erne; iøvrigt omdannet. I Læsepulten var snittet en Del Navne, f. Eks.: HTSM, Petrus Husum vocatus ad chorum Sch Bingesem Ao 1740 ad KalleHaugensem 1750 ad Cælicum □ (Peter Husum kaldet til Koret i Skibbinge 1740, i Kallehaug 1750, til det himmelske Kor □), C H V C K 1730.

Pengeblok, jernbundet, i Taarnrummet. *Pengetavle* med Relief, Lazarus slikkes af Hundene, og overmalet Indskrift og Aarstal 1701.

Klokker. 1) Med noget mislykket Minuskelindskrift: »An(n)o d(omi)ni mcccclxxvii alpha et o deus et homo o rex christe ve(n)i cu(m) pace« (»I Herrens Aar 1477 Alpha og Omega Gud og Menneske O Konge Christus kom med Fred«). Indskriften indledes med en Krone over A (i Anno) og sluttet med en lille Relief-Krucifiksgruppe (et Pilgrimstegn?). Et Støbermærke henfører Klokken til Johannes Nicolai (Uldall 89. f.). Tvm. 100 cm.

2) Mellem Akantusbladfriser: »Hartwich Qvellichmeier gos mich Anno 1618 mit Gottes Hilf«. Tvm. 94 cm.

GRAVMINDER

Epitafier. 1) Fra o. 1650, med bruskbarokt Snitværk, i hvis nuværende Topstykke der er et Relief med en Vandmølle (Fig. 7); det ovale Midtfelt har en nymalet Indskrift »over nu ukendte Personer fra Christian 4's Tid«. Istandsatt 1910 af Nationalmuseet. Ophængt i Taarnrummet.

2) Over Kommandørkaptajn i Flaaden Ebbe Lydersen, født i Bergen 12. April 1637, død 7. Juni 1694. Malet Mindetavle af Træ, i Rudeform, 82 × 82 cm, med profileret Ramme. Ophængt i Skibets Vestfag.

†3) Over Mag. Jacob Andersen fra Odense, død 20. Aug. 1630. Epitafiet, der havde Maleri af Præsten med Kone og Børn, og derunder latinsk Indskrift, var opsat af Enken Birgitte Jacobsdatter 13. Marts 1633. Nævnt 1755.

Gravsten. 1) Brudstykke, 123 × 94 cm, af Gullandskalksten, med udslidt Rest af gotisk Minuskelrandskrift, vistnok uden Hjørnemarkering. Stenen har hulet Underkant. Foran Vaabenhusets Norddør.

2) Fra o. 1600—25. Indenfor Reliefrandskrift er der Hjørnecirkler med Evangelisterne, siddende i højryggede Stole. Tværskriftens Personalia er helt udslidt. 165 × 99 cm. Foran Vaabenhusets Syddør.

3) 1667. Over Carl Torkilsøn, Sognepræst i □ Aar, død 16□ i sit □ Aar og hans to Hustruer: Elsebe Frideriksdatter Paeslig, død 1663, 58 Aar gammel, med hvem han i 16½ Aars Ægteskab havde en Datter, død 1647, og Abigael

Rasmusdatter, Moder til □ Børn, død 16 □ i sit □ Aar. Indskriftens Relief-versaler indrammes af en oval Bladkrans, hvorover Kristi Opstandelse; Hjørnecirkler med Evangelistrelieffer, mellem de nederste staar Aarstallet. Rød Kalksten, o. 160 × 91 cm, indsat oppe ved Pulpituret i Udbygningens Østvæg.

4) 1669(?). Over Michel Hansøn, Skipper i Kjøbenhavn, død her samme-steds ... Ret udslidte Versaler.

5) Brudstykke af en Sten som Nr. 2, men kun een Hjørnecirkel er bevaret.

6) Ølandssten, 112 × 62 cm, med Tulipanblomster i Hjørnerne.

Desuden findes, som allerede nævnt i 1755, adskillige udslidte Gravsten i Kirkens Gulv.

To smaa Mindetavler for Soldater, faldne i 1864.

I Kirken er der en muret Begravelse for Petersgaards Ejere.

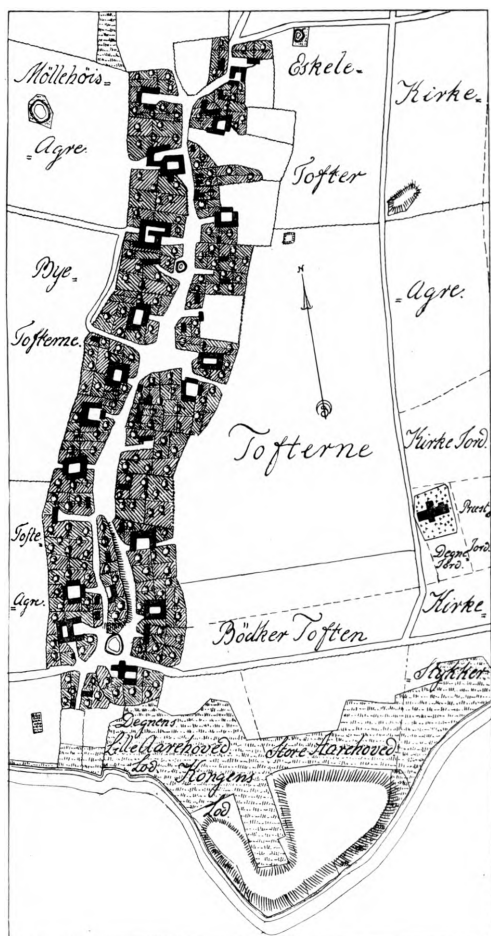

Fig. 8. Kallehave 1803.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72, 1700—21, 1721—68 (RA), 1728—76, 1744—68 (LA). — Kaldsbog 1738—1870 (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1759 (LA), 1772 (NM). — Museumsindberetninger af Sophus Müller 1877, C. A. Jensen 1908, Th. Havning 1915. Revideret af C. A. J. og V. H. 1929.

¹ O. Nielsen: Kong Valdemars Jordebog 1872, S. 36, 118; SRD VII, 10. Trap 1. Udg. 1860. I, 476; 2. Udg. 1872. III, 548; 3. Udg. 1898. II, 947. ² Aug. F. Schmidt: Helligkilder. Nr. 613. ³ Skitse af D. Laub (NM). Magnus Petersen: Kalkmalerier, S. 132.